

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

Р І Ш Е Н Н Я

До протоколу № 45
від 30 вересня 2020 року

**Про проект Закону України
“Про внесення змін до статті 44 Закону України “Про вищу освіту”
(щодо особливостей вступу до закладів вищої освіти
окремих категорій осіб)”
(реєстр. № 3880 від 17.07.2020)**

Комітет з питань освіти, науки та інновацій є головним з опрацювання проекту Закону України “Про внесення змін до статті 44 Закону України “Про вищу освіту” (щодо особливостей вступу до закладів вищої освіти окремих категорій осіб)” (реєстр. № 3880 від 17.07.2020), поданий народними депутатами України Павленком Р.М., Княжицьким М.Л., Геращенко І.В., Іоновою М.М., Климпуш-Цинцадзе І.О. та іншими.

Законопроектом запропоновано зміни, які стосуються уточнення можливостей для вступу та підготовки до вступу до закладів вищої освіти вступників з тимчасово окупованої території та території населених пунктів на лінії зіткнення.

Зокрема, цим актом запроваджено можливість вступу за вступними іспитами в межах установлених квот для зазначеної категорії вступників до усіх закладів вищої освіти з урахуванням таких умов:

- такі вступники повинні мати документ про повну загальну середню освіту встановленого Українською державою зразка;
- їм на момент початку проведення конкурсу щодо вступу до закладів вищої освіти не виповнилося 25 років.

Вищезазначені квоти для таких осіб не поширюються на їх вступ до військових закладів вищої освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, а також на освітні програми в галузі воєнних наук, національної безпеки, безпеки державного кордону.

Діти учасників бойових дій, загиблих у ході Антитерористичної операції та Операції об'єднаних сил із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації на

території Донецької та Луганської областей, можуть також вступати або за результатами ЗНО, або за результатами конкурсу.

Законопроектом також передбачено, що видатки на фінансування квот прийому до закладів вищої освіти (наукових установ), визначаються окремим рядком у Державному бюджеті України. Зазначені видатки не можуть бути скорочені в поточному фінансовому році.

Відповідно до пункту 2 Пояснювальної записки метою законопроекту є законодавче врегулювання окремих питань вступу до закладів вищої освіти у частині особливостей прийому вступників з тимчасово окупованої території та території населених пунктів на лінії зіткнення, зокрема задля унеможливлення зловживання правами на пільгові умови вступу до закладів вищої освіти з боку окремих категорій осіб.

Головне науково-експертне управління, проаналізувавши законопроект, висловило щодо нього зауваження та пропозиції.

1. У змінах до абз. 2 ч. 3 ст. 44 Закону пропонується розширити перелік осіб, які мають право вступати до закладів вищої освіти (наукових установ) України за результатами вступних іспитів з конкурсних предметів у закладі вищої освіти в межах установлених квот прийому. Зокрема, до таких осіб пропонується віднести *дітей загиблих учасників бойових дій*, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, брали участь в антитерористичній операції (операції об'єднаних сил), забезпеченні її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення.

У зв'язку з цим варто зауважити, що право на освіту зазначеної категорії дітей вже регулюється абз. 2 п. 5 ст. 13 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», відповідно до якого «особа, у якої один з батьків (усиновлювачів) був військовослужбовцем, який загинув чи визнаний судом безвісно відсутньою особою при виконанні ним обов'язків військової служби, протягом трьох років після здобуття відповідної загальної середньої освіти зараховується поза конкурсом за особистим вибором спеціальності до державних і комунальних вищих та професійно-технічних навчальних закладів України для навчання за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів».

Окрім того, відповідно до принципу конкурсного відбору, який закріплений в ч. 3 ст. 53 Конституції України, «громадяни мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на *конкурсній* основі».

2. На думку фахівців Головного науково-експертного управління, пропозиція законопроекту щодо встановлення певних обмежень для осіб, місцем проживання яких є тимчасово окупована територія окремих районів Донецької та Луганської областей, територія населених пунктів на лінії зіткнення, тимчасово окупована територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя при прийомі на навчання до закладів вищої освіти (нова редакція абз. 3 ч. 3 ст. 44 Закону) є дискримінаційною по відношенню до

зазначеної категорії осіб. Адже відповідні положення порушують право на вищу освіту, яке гарантується незалежно від віку, громадянства, місця проживання, статі, кольору шкіри, соціального і майнового стану, національності, мови, походження, стану здоров'я, ставлення до релігії, наявності судимості, а також від інших обставин (абз. 5 ч. 1 ст. 4 Закону), та право громадян України на вільний вибір закладу вищої освіти, форми здобуття вищої освіти і спеціальності (абз. 3 ч. 1 ст. 4). Відповідно до ч. 2 ст. 3 Закону України “Про освіту” в Україні створюються рівні умови доступу до освіти.

3. Частина 4 ст. 44 Закону пропонується доповнити положеннями, згідно з якими “Кабінет Міністрів України відповідно до Державної програми сприяння опануванню державної мови, передбаченої Законом України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, створює умови для підвищення рівня володіння державної мови особами, які вступили або мають намір вступити до закладів вищої освіти, місцем проживання яких є тимчасово окупована територія окремих районів Донецької та Луганської областей, територія населених пунктів на лінії зіткнення, тимчасово окупована територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя”.

Варто зауважити, що питанню мови освіти присвячена ст. 7 Закону України “Про освіту”, а мови освітнього процесу в закладах вищої освіти – ст. 48 Закону. Крім того, схожі за змістом положення вже передбачені у ч. 3 ст. 5 Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, згідно з якою “відповідно до Державної програми сприяння опануванню державної мови Кабінет Міністрів України вживає заходів для створення та забезпечення діяльності мережі державних, комунальних курсів з вивчення державної мови громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, які дають змогу кожній особі опанувати державну мову, в тому числі шляхом неформальної та інформальної освіти”.

4. Термінологія законопроекту потребує узгодження з термінами, які використовуються у чинному законодавстві. Так, у ньому вживається некоректний термін “документ про повну загальну середню освіту встановленого зразка” (нова редакція абз. 3 ч. 3 ст. 44). Зауважимо, що Закон України “Про повну загальну середню освіту” оперує термінами “документ про освіту” та “свідоцтво про повну загальну середню освіту” (ст. 18).

Міністерство освіти і науки України надало зауваження і пропозиції до законопроекту.

1. Введення норми, що стосується вступу дітей загиблих учасників бойових дій у межах квот, не матиме впливу на розширення можливостей вступу цієї категорії осіб. Варто зазначити, що на даний час Міністерством освіти і науки України в Умовах прийому визначений та напрацьований ефективний механізм, який забезпечує практично стовідсоткове переведення на місця за кошти державного або регіонального бюджету

дітей загиблих учасників бойових дій, якщо вони зараховані за іншими джерелами фінансування на відкрити чи фіксовану конкурсну пропозицію.

2. Термін “документ про повну загальну середню освіту встановленого зразка” є некоректним і вимагає внесення відповідних змін до Законів України “Про освіту” та “Про повну загальну середню освіту”.

3. Обмеження для вступу громадян України, що проживають на непідконтрольних територіях, до військових закладів вищої освіти і військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та за галузями знань і спеціальностями, які не відносяться до воєнних наук, національної безпеки, безпеки державного кордону у інших закладах вищої освіти, є порушенням статті 53 Конституції України в аспекті доступності вищої освіти в державних і комунальних закладах освіти, а також абзацу п'ятого частини першої статті 4 Закону України “Про вищу освіту”, де зазначено, що право на вищу освіту гарантується незалежно від віку, громадянства, місця проживання, статі, кольору шкіри, соціального і майнового стану, національності, мови, походження, стану здоров'я, ставлення до релігії, наявності судимості, а також від інших обставин.

4. Фахівці Міністерства освіти і науки України також вважають недоречним дублювання норм чинного законодавства щодо Державної програми сприяння опануванню державної мови. Окрім того, у чинній редакції уже передбачено створення таких умов шляхом надання права на безоплатне навчання зі стипендіальним забезпеченням на підготовчих курсах закладів вищої освіти.

Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України звертає увагу на те, що обмеження, які пропонуються встановити законопроектом у частині вікового цензу, військових закладів вищої освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, а також окремих галузей знань і спеціальностей, є такими, що звужують права абітурієнтів тимчасово окупованих територій та містять ознаки дискримінації. У той же час згідно зі статтею 22 Конституції України при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Міністерство фінансів України не підтримує зазначену законодавчу ініціативу.

На думку його фахівців, реалізація законопроекту потребує додаткових витрат з державного та місцевих бюджетів на створення умов для підвищення рівня володіння державною мовою особами, які вступили або мають намір вступити до закладів вищої освіти, місцем проживання яких є тимчасово окупована територія та територія населених пунктів на лінії зіткнення.

Однак суб'єктом законодавчої ініціативи у порушення вимог статті 27 Бюджетного кодексу України не подано фінансово-економічного обґрунтування з відповідними розрахунками та пропозицій змін до законодавчих актів України щодо скорочення витрат бюджету та/або

джерел додаткових надходжень бюджету для досягнення збалансованості бюджету.

Згідно висновку *Національної академії наук України* законопроект потребує доопрацювання. Експерти НАНУ звертають увагу, що запропоновані умови вступу в межах установлених квот до закладів вищої освіти вступників з тимчасово окупованої території та території населених пунктів на лінії зіткнення, пов'язані з їх віком (до 25 років) та очної форми здобуття такої освіти, будуть суперечити положенням Закону України “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України”, так як містять елементи дискримінації зазначених категорій осіб інших вікових груп та права вступника на самостійний вибір форми здобуття освіти. Натомість, як Конституція України (статті 24, 53) та інше законодавство, зокрема Закон України “Про освіту”, передбачають рівність прав громадян на отримання освіти.

Національна академія правових наук України у своєму експертному висновку зазначає, що законопроект потребує доопрацювання з урахуванням зазначених зауважень щодо дотримання права особи на здобуття вищої освіти, гарантованого Основним Законом України.

Зокрема, фахівці НАПрНУ зауважують, що зазначеним законопроектом уточнюється норма абзацу третього частини третьої статті 44 Закону України “Про вищу освіту” шляхом **встановлення обмеження віку вступників з окупованих територій (до 25 років)**, що суперечить нормам Конституції України (стаття 53) і умови про отримання документа про повну загальну освіту **встановленого зразка, тобто визнаного на території України**.

Окрім того, законопроект передбачає для зазначеної категорії вступників, що *прийом на навчання на очну форму здобуття вищої освіти до закладів вищої освіти (окрім військових закладів вищої освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти) за галузями знань і спеціальностями, які не відносяться до воєнних наук, національної безпеки, безпеки державного кордону, здійснюється в межах установлених квот прийому до закладів вищої освіти України*. Таким чином, законопроект **звужує вибір вступниками форми здобуття вищої освіти** до отримання лише очної форми навчання.

Національна академія педагогічних наук України вважає, що цей законопроект є актуальним, однак потребує доопрацювання. Зокрема, експерти НАПН У звертають увагу, що доповнення частини четвертої статті 44 Закону України “Про вищу освіту” положенням “Кабінет Міністрів України відповідно до Державної програми сприяння опануванню державної мови, передбаченої Законом України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, створює умови для підвищення рівня володіння державною мовою особами, які вступили або мають намір вступити до закладів вищої освіти, місцем проживання яких є тимчасово окупована територія окремих районів Донецької та Луганської областей, територія населених пунктів на лінії зіткнення, тимчасово

окупована територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя» фактично нічого не унормує, оскільки Державна програми сприяння опануванню державної мови до цих пір не ухвалена.

Профспілка працівників освіти і науки України висловлює такі зауваження до зазначеного законопроекту. Зокрема, Профспілка вважає, що не можна погодитись з обмеженням прав абітурієнтів, місцем проживання яких є тимчасово окупована територія та територія населених пунктів на лінії зіткнення, на вступ до закладів вищої освіти за денною формою навчання за віковою ознакою до 25 років, за наявності в абітурієнтів з їх числа документа про загальну середню освіту “встановленого зразка”, а також позбавлення їх можливості вступу до закладів вищої освіти військового напрямку.

Зазначені норми не відповідають Конституції України та задекларованій меті пояснювальної записки проекту Закону про необхідність розширення можливостей для вступу до закладів вищої освіти зазначеної категорії осіб, місцем проживання яких є тимчасово окупована територія та територія населених пунктів на лінії зіткнення.

Підкомітет з питань вищої освіти, розглянувши та обговоривши на своєму засіданні 28 вересня 2020 року зазначений законопроект, а також, беручи до уваги висновки Головного науково-експертного управління, Міністерства освіти і науки України, Міністерства фінансів України, Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук України, Національної академії правових наук України, Профспілки працівників освіти і науки України, пропонує визначитися з рішенням щодо цього законопроекту на засіданні Комітету.

Враховуючи зазначене, **Комітет з питань освіти, науки та інновацій вирішив:**

1. Рекомендувати Верховній Раді України відповідно до п.3 частини першої статті 114 Регламенту Верховної Ради України проект Закону України “Про внесення змін до статті 44 Закону України “Про вищу освіту” (щодо особливостей вступу до закладів вищої освіти окремих категорій осіб)” (реєстр. № 3880 від 17.07.2020), поданий народними депутатами України Павленком Р.М., Княжицьким М.Л., Геращенко І.В., Іоновою М.М., Климпуш-Цинцадзе І.О. та іншими, повернути суб’єктам права законодавчої ініціативи на доопрацювання.

2. Співдоповідачем на пленарному засіданні Верховної Ради України з цього питання визначити народного депутата України, Голову Комітету з питань освіти, науки та інновацій С.В. Бабака.

Голова Комітету

С.В. Бабак